

ВІРТУАЛЬНІ ЕКСКУРСІЇ ЯК СПОСІБ АКТИВІЗАЦІЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОСВІТНІХ МІГРАНТІВ

*Белікова О.В., Бессонова Н.М., Греул О.О.
(Харків)*

У статті розглядаються можливості й особливості застосування в навчанні інноваційних способів активізації пізнавальної діяльності іноземних здобувачів вищої освіти. В якості основної форми пропонується використовувати віртуальну екскурсію як один із способів навчання української мови як іноземної.

У зв'язку з переорієнтацією навчання на особистісно орієнтований підхід, головним завданням навчання стає не лише передача певної суми знань, а формування умінь отримувати і опрацьовувати інформацію, формувати навички мислення високого рівня: аналізування, синтезування, оцінювання.

Використання мультимедійних можливостей комп'ютера якісно змінило сприйняття інформації іноземними здобувачами вищої освіти. Сьогодні комп'ютер на занятті з української мови як іноземної є наочністю, засобом підвищення емоційності, енциклопедією, електронним підручником, доступним контролем знань, а також можливістю ефективно представити новий матеріал, показати підготовлену презентацію та інше.

Мета статті – дослідження активізації та підвищення результативності пізнавальної діяльності освітніх мігрантів та розгляд основних принципів та етапів підготовки і проведення навчальних екскурсій з використанням інноваційних технологій в межах формування лінгвокультурної компетентності іноземних студентів з метою кращого оволодіння ними українською мовою як іноземною.

Використання в навчальному процесі методу проектів є найбільш ефективним засобом розвитку компетентностей. Проектні технології, як одна з активних форм педагогічних технологій, розвивають високу мотивацію до навчально-пізнавальної діяльності за допомогою використання інформаційних комп'ютерних технологій.

Віртуальні екскурсії реалізують принцип компетентнісного підходу, який є принципом сучасної педагогічної діяльності

Ключові слова: веб-сайт, віртуальна екскурсія, віртуальний музей, інноваційні засоби навчання, компетенція, освітні інтернет-ресурси.

Белікова Е.В., Бессонова Н.Н., Греул О.А. Виртуальные экскурсии как способ активизации познавательной деятельности образовательных мигрантов. В статье рассмотрены особенности применения в обучении особенности инновационных методов активизации познавательной

деятельности иностранных соискателей высшего образования. Виртуальную экскурсию в качестве основной формы предлагается использовать как способ изучения украинского языка как иностранного.

Восприятие информации иностранными соискателями высшего образования качественно изменило использование мультимедийных возможностей компьютера. Сегодня компьютер на занятии по украинскому языку как иностранному является наглядностью, средством повышения эмоциональности, энциклопедией, электронным учебником, доступным контролем знаний, а также возможностью эффективно представить новый материал, показать подготовленную презентацию.

Целью статьи является – исследование активизации и повышения результативности познавательной деятельности образовательных мигрантов, а также рассмотрение основных принципов и этапов подготовки и проведения учебных экскурсий с использованием инновационных технологий в пределах формирования лингвокультурной компетентности иностранных студентов с целью лучшего овладения ими украинским языком как иностранным.

Ключевые слова: виртуальная экскурсия, образовательные интернет-ресурсы, инновационные способы обучения, веб-сайт, виртуальный музей, компетенция.

Olena Belikova, Natalia Bessonova, Olga Greul. Virtual tours as a way to enhance the cognitive activity of educational migrants. The article studies the possibilities and features of the application of innovative methods of boosting the cognitive activity of foreign applicants for higher education in teaching. As a basic form, it is proposed to use a virtual tour as a way of learning Ukrainian as a foreign language.

The introduction of information technologies in the educational process has changed educational goals. In the future, we can expect a transition from online learning to a blended model. There is a reorientation to a person-centered approach. The main task of training is not only a transfer of knowledge but a formation of skills of obtaining and processing information, the formation of high-level thinking skills: analysis, synthesis, evaluation.

The use of multimedia capabilities of the computer has qualitatively changed the perception of information by foreign graduates. Today, the computer at the classes of Ukrainian as a foreign language is a visual aid, a means to increase emotionality, an encyclopedia, an electronic textbook, an accessible tool for knowledge control, as well as a possibility to effectively present new material, show a prepared presentation and more.

The aim of the article is to study the activation and effectiveness of cognitive activity of educational migrants and consider the basic principles and stages of preparation and conduct of educational tours using innovative technologies within the formation of linguistic and cultural competence of foreign students to make them master Ukrainian as a foreign language better.

The most effective means of competence development is the use of project methods in the educational process.

The virtual tour implements the principles of modern pedagogical activity: the principle of competence approach – obtaining a high result through the activities of higher education, the principle of cognitive activity – through independent, creative activity to obtain new knowledge.

Key words: competence, educational internet resources, innovative teaching methods, virtual museum, virtual tour, website.

Постановка проблеми. Актуальність дослідження обумовлена тим, що вплив пандемії на освіту в 2020–2021 роках залишається однією з найбільших проблем у сучасному суспільстві. У зв'язку з переорієнтацією навчання на особистісно орієнтований підхід головним завданням навчання стає не лише передача певної суми знань, а формування умінь отримувати і опрацьовувати інформацію. Виникає потреба формувати навички мислення високого рівня: аналізування, синтезування, оцінювання. Все це вимагає впровадження в навчальний процес інноваційних педагогічних технологій. Для освітніх мігрантів, які приїжджають освоювати нові спеціальності в Україну, першочерговою вимогою під час оволодіння основною освітньою програмою є формування в них комунікативної компетентності, а саме опанування мови спілкування тієї країни, в якій відбувається навчання. Лінгвокультурна компетентність, як складник комунікативної компетентності, відіграє важливу роль у вивченні мови в країні її використання. Питання формування лінгвокультурної компетентності іноземних здобувачів вищої освіти шляхом проведення віртуальних екскурсій у процесі вивчення української мови як іноземної залишаються недостатньо розробленими.

У викладанні дисципліни «Українська мова як іноземна» використання мультимедійних можливостей комп'ютера якісно змінило сприйняття інформації іноземними студентами.

Освітні мігранти найчастіше використовують мережу інтернет та мало звергаються безпосередньо до наукової літератури. Необхідно відзначити, що учні, в більшості своїй, читають мало і практично не вміють читати вдумливо. Небажання студентів повністю включатися в навчальну роботу призводить до зниження інтересу до предмета, зменшення навчальної мотивації та пізнавальної активності на уроці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що застосування мультимедійних технологій дозволяє викладачу не тільки викликати інтерес до заняття та досліджуваного матеріалу, але і сприяє творчому зростанню педагога [10].

На думку низки авторів, проведення навчальних занять у формі віртуальних екскурсій підвищує їх інформативність і продуктивність, тому що віртуальні екскурсії є ефективним презентаційним інструментом [2, 6, 7, 8, 10, 11, 12, 13].

К. Олександрова дає таке визначення віртуальної екскурсії: «Це організаційна форма навчання, що відрізняється від реальної екскурсії віртуальним відображенням реально існуючих об'єктів (музеї, парки, вулиці міст та ін.) з метою створення умов для самостійного спостереження, збору необхідних фактів» (переклад наш – О.Б., Н.Б., О.Г.) [2: 228-231].

Мультимедійна віртуальна екскурсія – це програмно-інформаційний продукт у вигляді підготовленого гіпертексту, призначений для об'єднання матеріалів екскурсії. В такому програмному продукті «гіпертекст складається з інформаційних фрагментів, пов'язаних між собою спрямованими переходами – посиланнями. Користувач рухається від фрагмента до фрагмента, як під час реальної екскурсії переходить від об'єкта до об'єкта, і дізнається про них щось нове. Цей процес стає способом формування універсальних компетенцій (інформаційної, комунікативної, вирішення проблем та ін.)» [2].

У мережі інтернет існує велика кількість готових екскурсій і турів, за допомогою яких з освітньою метою можна використовувати віртуальні подорожі в міста і країни, що вивчаються на занятті, відвідувати експозиції наукового змісту, музеї вчених і великих винаходів, а також підприємства, чия виробнича технологія може ілюструвати теоретичні знання.

Популярності набуває проект “GoogleArts & Culture” [5], де представлений широкий перелік різноманітних музеїв з усього світу з короткою інформацією про кожний з них. На даному ресурсі розміщені матеріали за кількома напрямками: мистецтво, історія, дива світу. Корисним для здобувачів вищої освіти можна назвати сайт «Каталог музеїв» [4].

У педагогічній літературі екскурсія розглядається як «специфічне навчально-виховне заняття, перенесене відповідно до

певної освітньої або виховної мети на підприємство, в музей, на виставку» і тому подібне [1; 10].

Віртуальна екскурсія – інноваційна форма навчання. Перевага віртуальних екскурсій у доступності, можливості повторного перегляду, наочності, наявності інтерактивних завдань. Віртуальні екскурсії можна застосовувати на різних заняттях, як фрагментарно, так і як серію занять із певної тематики. Наприклад, студентам набагато цікавіше було б відвідати музей Лесі Українки, ніж прочитати про життя і творчість великої поетеси в підручнику або почути розповідь викладача.

Віртуальні екскурсії – один із найефективніших на цей час способів подання інформації, тому що вони створюють у здобувачів вищої освіти повну ілюзію присутності.

Щоб переглядати віртуальну екскурсію, не потрібно встановлювати додаткове програмне забезпечення – достатньо звичайного інтернет-браузера.

Пріоритетом використання віртуальної екскурсії в навчальному процесі є те, що вона «радикально перетворює принцип наочності, створюючи подобу реальних об'єктів за рахунок інформаційного моделювання. В результаті іноземні здобувачі отримують майже такий же (або сильніший) особистий досвід, в здійсненні дій, як і під час реальної взаємодії з подібними ситуаціями» (переклад наш – О.Б., Н.Б., О.Г.) [6: 645-647].

На підставі даного визначення віртуальну екскурсію можна розглядати як організаційну форму навчання, що відрізняється від реальної екскурсії віртуальним відображенням реально існуючих об'єктів з метою створення умов для самостійного спостереження, збору необхідних фактів [2].

У методичній літературі наводяться різні класифікації екскурсій. За змістом можна виділити такі види віртуальних екскурсій [2]:

1) оглядові, в яких зібрані елементи декількох екскурсій, об'єднаних спільною темою;

2) тематичні – екскурсії, що розкривають певні теми;

3) біографічні екскурсії, які пов'язані з життям і біографією видатних людей.

Враховуючи специфіку процесу навчання української мови як іноземної освітніх мігрантів, можна говорити про те, що викладач із мовної підготовки:

1) має володіти знаннями не тільки в галузі методики викладання мови, але й у галузі культури тієї країни, представниками якої є освітні мігранти;

2) є носієм культури країни мови, що вивчається;

3) сприяє їх залученню до цінностей культур різних народів, виконує функції носія не тільки вітчизняної, а й зарубіжної культури, звертаючи увагу студентів на різні аспекти культури інших країн;

4) повинен володіти культурою мови, що виражається в правильності мовлення, в необхідному виборі мовних засобів (точності, чистоті, виразності, багатстві та різноманітності мовлення), в дотриманні мовленнєвого етикету [3].

Однією з активних форм педагогічних технологій є проектні технології, які розвивають високу мотивацію до навчально-пізнавальної діяльності та передбачають використання можливостей комп'ютера. Використання методу проектів в навчальному процесі є одним із ефективних засобів розвитку компетентностей. Створення екскурсії можна організувати за методом проектів, тому це стає засобом формування універсальних компетенцій (інформаційної, комунікативної, вирішення проблем та ін.).

Віртуальні екскурсії за класифікацією можна віднести до інформаційних проектів, які вимагають збору інформації, ознайомлення з нею зацікавлених осіб. Узагальнення фактів та аналіз схожі з дослідницькими проектами. В основі підготовки віртуальної екскурсії лежить певний алгоритм дій, що дозволяє студентам досягти успішного результату.

Метою статті є дослідження активізації та підвищення результативності пізнавальної діяльності освітніх мігрантів та розгляд основних принципів та етапів підготовки і проведення навчальних екскурсій із використанням інноваційних технологій у межах формування лінгвокультурної компетентності іноземних студентів з метою кращого оволодіння ними українською мовою як іноземною.

Виклад основного матеріалу. У ХНУБА проведення екскурсій стало традицією. Екскурсійна робота носить системний, плановий характер, має тісний зв'язок із навчальними програмами дисциплін, які вивчають іноземні здобувачі вищої освіти. Неповний перелік екскурсій, проведених викладачами мовної

підготовки та краєзнавчим гуртком «Пізнай свою країну» – яскраве тому свідчення: пам'ятки Криму, Львова, Києва, Святогірська, Полтави, Опішні, Петриківки, Сум, Тростянець, Батурина, Харківщини та інші.

У 2020 році кафедра української мови та мовної підготовки іноземних громадян, як і вся країна, вчилася працювати в умовах пандемії. Тому багато із запланованого не відбулося з об'єктивних причин. Продовжуючи пошук способів підвищення мотивації і можливостей застосування інформаційних комп'ютерних технологій в роботі, ми зацікавилися створенням віртуальних екскурсій.

Викладачами кафедри української мови та мовної підготовки іноземних громадян у Фейсбучі була створена група «Відкриваємо світ разом», у якій викладачі розповідали про архітектурно-історичні пам'ятки міста Харків та подорожували світом. Музеї десятків країн світу вимушено зачинилися для відвідувачів у зв'язку з пандемією коронавірусу. Кращі зразки світового мистецтва стали доступними завдяки платформі Google Arts and Culture. Віртуальні екскурсії вже давно проводять найбільші світові музеї – Лувр, Ермітаж та ін.

Згідно із запланованими краєзнавчими та історико-культурними темами іноземні студенти разом із викладачами вивчали матеріал віртуально, відвідуючи зали музеїв чи галерей.

Найбільше зацікавлення викликала Берлінська картинна галерея – один із найвідоміших художніх музеїв Європи, в якому зібрано велику колекцію картин XIII–XVIII століть. Музей заснували ще в 1830 році, а зараз він входить до списку найбільш відвідуваних культурних закладів світу. Сьогоднішні віртуальні екскурсії, розміщені на сайтах музеїв – це не просто фотографії та панорами, а готові освітні заняття, яке мають унікальні можливості інтерактивної взаємодії з тими, хто навчається.

Для іноземних здобувачів вищої освіти незвичайними та цікавими були екскурсії до Софійського собору Києва, музею гончарства в Опішні, Петриківки та інші.

Отже, під час віртуальної екскурсії на заняттях можна перемістити студентів безпосередньо до досліджуваного об'єкта (музею, експозиції, архітектурної споруди, картини, скульптури тощо).

Віртуальна екскурсія, не замінить особисту присутність, але дозволить отримати досить повне враження щодо досліджуваного об'єкту. Така екскурсія має низку переваг перед традиційними екскурсіями:

1) Не покидаючи аудиторії або кімнати гуртожитку можна відвідати і познайомитися з об'єктами, які знаходяться за межами міста і навіть країни.

2) За одне заняття можна відвідати кілька об'єктів: музеїв, заповідників.

3) Автоматизація обробки інформації про досліджуваний об'єкт сприяє підвищенню продуктивності роботи студентів.

4) Допомогає організувати діяльність студентів з оволодіння науковими знаннями.

5) Допомогає ознайомитися з методами пошуку, систематизації і наочного подання інформації за допомогою комп'ютера.

6) Такі екскурсії завжди доступні, існує можливість повторного перегляду, вони наочні.

7) Під час екскурсії студенти не тільки бачать об'єкти, на основі яких розкривається тема, отримують про ці об'єкти необхідну інформацію, а й опановують практичні навички самостійного спостереження й аналізу.

8) Розробка і проведення віртуальних екскурсій сприяє закріпленню знань із сучасних комп'ютерних технологій.

Для ефективного проведення віртуальної екскурсії необхідна її ретельна підготовка: чітке розуміння викладачем і студентами цілей і завдань екскурсійного заходу, планування кожного з його етапів, обговорення і опрацювання необхідного матеріалу та інформації зі студентами, врахування інтересів екскурсантів.

Серед основних функцій навчальної екскурсії для іноземних здобувачів вищої освіти можемо виділити такі:

– реалізація принципу наочності навчання, завдяки чому студенти безпосередньо знайомляться з досліджуваними предметами і явищами;

– підвищення наукового рівня навчання і зміцнення його зв'язку з реальними життєвими ситуаціями і живою мовою;

– розвиток умінь спілкування з носіями мови та ін.

Завданнями навчальної екскурсії є:

– розвиток у студентів інтересу до мови, що вивчається;

– розвиток комунікативної та лінгвокомунікативної компетентності;

– розвиток пошукових, творчих, організаційних навичок;

– виховання загальної культури та світогляду та ін.

Варто зазначити, що перед тим, як готувати матеріал до екскурсійного заходу викладач має ознайомитися з об'єктом екскурсії з метою подальшого визначення її дидактичного змісту, обробки спеціальної тематичної літератури та чіткого планування її проведення. Також потрібне чітке розуміння, чи буде вона цікавою екскурсантам, а також чи принесе емоційне задоволення.

Організація навчальної екскурсії для іноземних студентів включає такі етапи роботи: підготовчий, основний та контрольний. Відповідно до кожного етапу роботи необхідно розробити завдання, спрямовані на формування певних навичок і вмінь у іноземних студентів з метою їх успішного включення в процес навчальної екскурсії.

На підготовчому етапі проводиться заняття, що передусе навчальній екскурсії. Завданням такого заняття є ознайомлення студентів з метою, змістом і планом екскурсії. Також викладач має надати характеристику екскурсійному об'єкту з метою максимального зацікавлення ним.

Для роботи на підготовчому занятті викладач розробляє блок вправ, завдяки якому формуються такі вміння студентів:

– розуміння окремих лексичних одиниць і сталих висловів української мови;

– розуміння основного тексту;

– уявлення про реалії суспільного й культурного життя України.

Підготовлені вправи можуть передбачати роботу із текстом (корисною або цікавою інформацією щодо майбутньої навчальної екскурсії у вигляді уривків розповіді екскурсовода, історичних довідок, прикладів із літературних творів тощо), ознайомлення студентів із новим лексичним матеріалом (словами, які відповідають тематиці екскурсії, сталими висловами, географічними або історичними назвами тощо), включення прикладів діалогів, які можуть відбуватись під час заходу, та інше.

На основному етапі відбувається проведення екскурсії, в якій звучить значна кількість невідомих лексичних одиниць. Завданням

цього етапу є навчити студентів спостерігати, запам'ятовувати, робити нотатки та запитувати.

Система вправ основного етапу роботи повинна включати:

- завдання на засвоєння мовних одиниць відповідно до тематики навчальної екскурсії;
- завдання на активізацію вмінь спілкування та взаємодію з носіями мови (проведення діалогів, участь у бесідах, використання сталих висловів, слів із переносним значенням тощо);
- відпрацювання зорового і слухового сприйняття мовлення (завдання на пошук потрібної інформації, відповідей на поставлені питання під час підготовчого заняття, тощо).

Наприкінці екскурсії викладач має підвести підсумки або попросити зробити це студентів. Також цікавим стане проведення гри-опитування або вікторини із використанням нової лексики, цікавих фактів та отриманої інформації. Після екскурсії доречним буде проведення підсумкового заняття, яке стане контрольним етапом роботи.

Завданням такого заняття має стати уточнення, систематизація, узагальнення одержаних під час екскурсійного заходу вражень, спостережень.

Для більш ефективної роботи викладач пропонує іноземним здобувачам попередньо розроблений блок вправ, які спрямовані на актуалізацію отриманих знань та досвіду і їх закріплення.

Наприклад, студентам, які володіють мовою на елементарному рівні, пропонується:

- робота текстом (знаходження та виправлення помилок у наданій в тексті інформації, доповнення пропущених фрагментів тексту тощо);
- виконання вправ на активізацію нової лексики.

Студенти, які володіють мовою на середньому та високому рівнях, можуть отримати такі завдання:

- відповіді на поставлені ще до початку екскурсії питання в усній або письмовій формі;
- поділитись набутою корисною або цікавою інформацією у вигляді короткого виступу з метою подальшого обговорення;
- усно або письмово поділитися враженнями від побаченого та відповісти на поставлені викладачем питання під час заняття;

– відтворити фрагменти розповіді екскурсовода або викладача щодо почутих цікавих фактів, іншої інформації, яку студенти почули під час екскурсійного заходу;

– виконати вправи на активізацію використання слів.

Якщо потрібно, викладач повинен ще раз пояснити студентам матеріал, який викликав труднощі, відпрацювати лексичний матеріал, відтворити діалоги тощо.

Після участі в екскурсійному заході іноземні здобувачі мають навчитися використовувати нову лексику, користуватись отриманими знаннями та мати уявлення про певні культурні або історичні факти з життя українців із метою вдосконалення володіння українською мовою.

З метою сприяння вивченню української мови як іноземної, а також для розширення доступу іноземних студентів до освітніх і культурних можливостей, які відкриває знання та використання української мови, викладачами та іноземними здобувачами було створене позанавчальне заняття «Віртуальна екскурсія архітектурно-історичними пам'ятками Харківщини».

На першому етапі спільно зі студентами були визначені цілі, завдання та обрані об'єкти екскурсії. Завданнями даного етапу було знайомство з пам'ятками Харкова, формування уявлень про цікаві місця, оволодіння додатковим лексико-граматичним матеріалом української мови за даною темою; формування регулятивних, комунікативних та пізнавальних компетенцій; виховання естетичного сприйняття творів мистецтва, розвиток інтересу до архітектурно-історичної спадщини Харкова.

Завдання полягало в тому, що кожен студент повинен був на сторінках посібників і в мережі інтернет знайти інформацію за обраним об'єктом Харкова, сформулювати папку з даними, підготувати план виступу.

Для ефективної розробки екскурсійної теми із зацікавлених студентів створювалися творчі групи. Кожному члену такої групи були надані окремі завдання з урахуванням його інтересів і можливостей. Далі весь матеріал об'єднувався і редагувався керівником, якого вибрали члени групи.

На другому етапі відбулося ознайомлення з різними видами віртуальних екскурсій. Потім екскурсантам необхідно було оформити web-сторінку з описом обраного об'єкта. Завданнями даного етапу було знайомство студентів із технологією створення

віртуальної екскурсії, що сприяло розвитку комунікативних, пізнавальних та регулятивних компетенцій.

На третьому етапі освітнім мігрантам необхідно було надати результати роботи, а саме – провести віртуальну екскурсію. Вона проводилась у навчальній групі, де іноземні здобувачі були екскурсоводами та екскурсантами. Оцінювання роботи кожного з учасників проекту відбувалося за такими критеріями: зміст; робота з різними типами даних, якість оформлення матеріалів, надання інформації під час екскурсії, вказівки на використані джерела інформації.

Наприкінці екскурсії проводилась підсумкова бесіда, під час якої разом зі студентами узагальнювалося побачене і почуте, виділялися важливі моменти; пропонувалося написати текст доповіді, підготувати виступ, створити презентацію.

Віртуальна подорож відбувалася у формі рольової гри. Студенти у якості експертів, репортерів, журналістів разом із викладачем мандрували видатними пам'ятками Харківщини.

Віртуальна екскурсія була спрямована на популяризацію вивчення української мови як іноземної та формування потреби в її практичному використанні в соціокультурній сфері, розширила кругозір іноземних здобувачів вищої освіти, сприяла розвитку вмінь міжкультурного спілкування. За допомогою інтерактивних форм роботи освітні мігранти поповнили свій лексичний запас та подолали бар'єр у спілкуванні українською мовою як іноземною в невимушених та непередбачуваних ситуаціях.

Такі віртуальні екскурсії набувають особливої цінності як продукт самостійної діяльності здобувачів вищої освіти.

Висновок. Віртуальна екскурсія на заняттях з української мови як іноземної сприяє не лише підвищенню інтересу до дисципліни, а й до культурної спадщини України – країни, де навчаються освітні мігранти. Вона є інноваційною формою навчальної діяльності, спрямованою не лише на отримання предметних знань, а й на формування комунікативних, пізнавальних, регулятивних навчальних дій у здобувачів вищої освіти.

Віртуальні екскурсії реалізують принципи сучасної педагогічної діяльності: принцип компетентнісного підходу – отримання високого результату діяльності іноземних студентів, принцип пізнавальної діяльності – через самостійну творчу діяльність з отримання нового знання.

Перспективи подальших досліджень. Метою подальших досліджень є науковий пошук та методична розробка інноваційних способів активізації пізнавальної діяльності освітніх мігрантів на заняттях з української мови як іноземної.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андреева Г.М. Социальная психология: учебник для вузов. 5-е изд. Москва: Аспект-Пресс, 2014. 362 с.
2. Александрова Е.В. Виртуальная экскурсия как одна из эффективных форм организации учебного процесса на уроке литературы. *Литература в школе*. 2010. № 10. С. 22–24.
3. Белікова О.В., Бессонова Н.М., Греул О.О., Дитюк С.О., Тесаловська О.Б. Зміст професійної компетенції викладача мовної підготовки іноземних громадян. *Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки*. 2018. Вип. 32. С. 7–15. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vmvmn_2018_32_3 (дата звернення: 20.03.2021). DOI: <https://doi.org/10.26565/2073-4379-2018-32-01>.
4. Catalog of museums – Museums of the world. URL: <http://www.globmuseum.info/category/katalog-muzeev> (дата звернення: 20.03.2021).
5. GoogleArts & Culture. URL: <https://www.google.com/culturalinstitute/beta/> (дата звернення: 20.03.2021).
6. Горина С.Г., Сорочкина Е.М. Виртуальная экскурсия как современное направление применения информационных и коммуникационных технологий в образовательном процессе. *Наука и перспективы*. 2018. № 1. С. 53–57. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/virtualnaya-ekskursiya-kak-sovremennoe-napravlenie-primeneniya-informatsionnyh-i-kommunikatsionnyh-tehnologiy-v-obrazovatelnom/viewer> (дата звернення: 20.03.2021).
7. Мышева Т.П., Шалова С.Ю. Создание виртуального музея как эффективная медиаобразовательная технология при изучении истории педагогики. *Рос. журн. истории, теории и практики медиапедагогика*. 2013. 4. С. 117–124. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/sozdanie-virtualnogo-muzeya-kak-effektivnaya-mediaobrazovatel'naya-tehnologiya-pri-izuchenii-istorii-pedagogiki/viewer> (дата звернення: 20.03.2021).
8. Панина Е.А., Сташ С.М. Использование интерактивных средств обучения в образовательном процессе. *Научный альманах*. 2015. № 1 (3). С. 228–231. URL: <https://doi.org/10.17117/na.2015.01.228> (дата звернення: 20.03.2021).

9. Платунова Е.В. Виртуальные экскурсии как средство формирования познавательных универсальных учебных действий обучающихся. *Молодой ученый*. 2017. № 14. С. 645–647.
10. Слостенин В.А., Исаев И.Ф., Шиянов Е.Н. Педагогика: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / под ред. В. А. Слостенина. Москва: Школа-Пресс, 2015. 512 с.
11. Селиванов В.В., Селиванова Л.Н. Виртуальная реальность как метод и средство обучения. *Образовательные технологии и общество*. 2014. Т. 17, № 3. С. 378–391. URL: <https://readera.org/virtualnaja-realnost-kak-metod-i-sredstvo-obucheniya-14062791> (дата звернення: 20.03.2021).
12. Сухорукова Е.В. Виртуальные экскурсии как средство патриотического воспитания. *Актуальные проблемы модернизации математического и естественно-научного образования: материалы. Всерос. науч.-метод. конф. с междунар. участием* / под ред. М.А. Ляшко. Саратов, 2018. С. 79–82.
13. Устожанина Н.В. Виртуальная экскурсия как инновационная форма обучения. *Наука и перспективы*, 2017. № 2. С. 70–74. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/virtualnaya-ekskursiya-kak-innovatsionnaya-forma-obucheniya/viewer> (дата звернення: 21.03.2021).
14. Юленков С.Е., Котельникова С.В., Касаткина А.С. Современные виртуальные экскурсии и средства разработки виртуальных экскурсий в музейной деятельности. *Решетниковские чтения*, 2016. Т. 2. С. 239–240.

REFERENCES

1. Andreeva, G.M. (2014). *Sotsialnaya psihologiya [Social psychology]*. Moscow: Aspekt Press [in Russian].
2. Alexandrova, E.V. (2010). Virtualnaya ekskursiya kak odna iz effektivnykh form organizatsii uchebnogo protsessa na uroke literatury [Virtual excursion as one of the effective forms of organizing the educational process at a literature lesson]. *Literatura v shkole [Literature at school]*, 10, pp. 22–24 [in Russian].
3. Belikova, O.V., Bessonova, N.M, Greul, O.O, Dityuk, S.O. and Tesalovskaya, O.B. (2018). Zmist profesiinoi kompetentsii vykladacha movnoi pidgotovky inozemnykh hromadian [The content of professional competence of a teacher of language training of foreign citizens]. *Vykladannia mov u vyshchyykh navchalnykh zakladakh osvity na suchasnomu etapi. Mizhpredmetni zviazky [Teaching Languages at Higher Institutions]*. Kharkiv: V.N. Karazin Kharkiv National University, 28, pp. 7–16. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vmyn_2018_32_3 [in Ukrainian]. DOI: <https://doi.org/10.26565/2073-4379-2018-32-01>.

4. Catalog of museums – Museums of the world. Available at: <http://www.globmuseum.info/category/katalog-muzeev> [Accessed 20 March 2021] [in English].
5. GoogleArts & Culture. Available at: <https://www.google.com/culturalinstitute/beta> [Accessed 20 March 2021] [in English].
6. Gorina, S.G. and Sorochkina, E.M. (2018). Virtualnaya ekskursiya kak sovremennoe napravlenie primeniya informatsionnyh i kommunikatsionnyh tehnologiy v obrazovatelnom protsesse [Virtual excursion as a modern trend of application of information and communication technologies in the educational process]. *Nauka i perspektivy [Science and perspectives], 1*, pp. 53–57. Available at: <https://cyberleninka.ru/article/n/virtualnaya-ekskursiya-kak-sovremennoe-napravlenie-primeniya-informatsionnyh-i-kommunikatsionnyh-tehnologiy-v-obrazovatelnom/viewer> [Accessed 20 March 2021] [in Russian].
7. Mysheva, T.P. and Shalova S.Yu. (2013). Sozдание virtualnogo muzeya kak effektivnaya mediaobrazovatel'naya tehnologiya pri izuchenii istorii pedagogiki [Creation of a virtual museum as an effective media education technology in the study of history]. *Ros. zhurn. istorii, teorii i praktiki mediapedagogiki [Russian Journal of History, Theory and Practice of Media Pedagogy], 4*, pp. 117–124. Available at: <https://cyberleninka.ru/article/n/sozдание-virtualnogo-muzeya-kak-effektivnaya-mediaobrazovatel'naya-tehnologiya-pri-izuchenii-istorii-pedagogiki/viewer> [Accessed 20 March 2021] [in Russian].
8. Panina, E.A., Stash, S.M. (2015). Ispolzovanie interaktivnykh sredstv obucheniya v obrazovatelnom protsesse [The use of interactive learning tools in the educational process]. *Nauchnyy almanach [Scientific Almanac], 1 (3)*, pp. 228–231. Available at: <https://doi.org/10.17117/na.2015.01.228> [Accessed 20 March 2021] [in Russian].
9. Platonova, E.V. (2017). Virtualnyie ekskursii kak sredstvo formirovaniya poznavatelnykh universalnykh uchebnykh deystviy obuchayuschihsya [Virtual excursions as a means of forming cognitive universal educational actions for students]. *Molodoy ucheniy [Young scientist], 14*, pp. 645–647 [in Russian].
10. Slastenin, V.A., Isayev I.F. and Shiyarov Ye.N. (2015). *Pedagogika [Pedagogy]*. Slastenin, V.A. (ed.). Moscow: Shkola-Press [in Russian].
11. Selivanov, V. V. and Selivanova, L. N. (2014). Virtualnaya realnost kak metod i sredstvo obucheniya [Virtual reality as a method and means of learning]. *Obrazovatelnye tehnologii i obschestvo [Educational technologies and society], 17 (3)*, pp. 378–391. Available at: <https://readera.org/virtualnaya-realnost-kak-metod-i-sredstvo-obucheniya-14062791> [Accessed 20 March 2021] [in Russian].
12. Sukhorukova, E. V. (2018). Virtualnyie ekskursii kak sredstvo patrioticheskogo vospitaniya [Virtual excursions as a means of patriotic

- education]. *Aktualnyie problemyi modernizatsii matematicheskogo i estestvenno-nauchnogo obrazovaniya: materialyi. Vseros. nauch.-metod. konf. s mezhdunar. uchastiem [Actual problems of modernization of mathematical and natural science education. Collection of scientific papers based on the materials of the All-Russian Scientific and Methodological Conference]*. Lyashko, M.A. (Ed.). Saratov, pp. 79–82 [in Russian].
13. Ustyuzhanina, N.V. (2017). Virtualnaya ekskursiya kak innovatsionnaya forma obucheniya [Virtual excursion as an innovative form of training]. *Nauka i perspektivy [Science and perspectives]*, 2, pp. 70–74. Available at: <https://cyberleninka.ru/article/n/virtualnaya-ekskursiya-kak-innovatsionnaya-forma-obucheniya/viewer> [in Russian].
14. Yulenkov, S.E., Kotelnikova S.V. and Kasatkina, A.S. (2016). Sovremennyye virtualnyie ekskursii i sredstva razrabotki virtualnyih ekskursiy v muzeynoy deyatel'nosti [Modern virtual tours and development tools of virtual tours in museum activities]. *Reshetnikovskie chteniya [Reshetnikovsky reading]*, 2, pp. 239–240 [in Russian].

Бєлікова Олена Віталіївна, старший викладач кафедри української мови та мовної підготовки іноземних громадян Харківського національного університету будівництва та архітектури (61002, Харків, вул. Сумська, 40); e-mail: belikova.lenochka@gmail.com; bielikova.elena@kstuca.kharkov.ua; orcid: <http://orcid.org/0000-0001-8580-112X>.

Бєлікова Елена Віталєвна, старший преподаватель кафедри українського язика и язикової підготовки иностранних граждани Харьковского национального университета строительства и архитектуры (61002, Харьков, ул. Сумская, 40); e-mail: belikova.lenochka@gmail.com; bielikova.elena@kstuca.kharkov.ua; orcid: <http://orcid.org/0000-0001-8580-112X>.

Olena Bielikova, Assistant Professor, the Department of Ukrainian Language and Language Training of Foreign Citizens, Kharkiv National University of Civil Engineering and Architecture (61002, Kharkiv, 40 Sumskaya st.); e-mail: belikova.lenochka@gmail.com; bielikova.elena@kstuca.kharkov.ua; orcid: <http://orcid.org/0000-0001-8580-112X>.

Бєссонова Наталія Миколаївна, старший викладач кафедри української мови та мовної підготовки іноземних громадян Харківського національного університету будівництва та архітектури (61002, Харків, вул. Сумська, 40); e-mail: nata281lnata@gmail.com; orcid: <http://orcid.org/orcid.org/0000-0002-3907-7027>.

Бєссонова Наталья Николаевна, старший преподаватель кафедри українського язика и язикової підготовки иностранних граждани Харьковского национального университета строительства и архитектуры

(61002, Харьков, ул. Сумская,40); e-mail: nata281lnata@gmail.com; orcid: <http://orcid.org/0000-0002-3907-7027>.

Natalia Bessonova, Assistant Professor, the Department of Ukrainian Language and Language Training of Foreign Citizens, Kharkiv National University of Civil Engineering and Architecture (61002, Kharkiv, 40 Sumskaya st.); e-mail: nata281lnata@gmail.com; orcid: <http://orcid.org/0000-0002-3907-7027>.

Греул Ольга Олександрівна, старший викладач кафедри української мови та мовної підготовки іноземних громадян Харківського національного університету будівництва та архітектури (61002, Харків, вул. Сумська, 40); e-mail: greulolga2@gmail.com; orcid: <http://orcid.org/0000-0003-2162-4966>.

Греул Ольга Александровна, старший преподаватель кафедры украинского языка и языковой подготовки иностранных граждан Харьковского национального университета строительства и архитектуры (61002, Харьков, ул. Сумская, 40); e-mail: greulolga2@gmail.com; orcid: <http://orcid.org/0000-0003-2162-4966>.

Olga Greul, Assistant Professor, the Department of Ukrainian Language and Language Training of Foreign Citizens, Kharkiv National University of Civil Engineering and Architecture (61002, Kharkiv, 40 Sumskaya st.); e-mail: greulolga2@gmail.com; orcid: <http://orcid.org/0000-0003-2162-4966>.